

Nevşehir’de Veteriner Klinik İşletmelerinin Teknik ve Mali Yapıları ile İşletmecilik Sorunlarının Araştırılması*

Ali HAN ERDOĞAN¹, Savaş SARIÖZKAN²

¹ Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Kayseri-TÜRK YE

² Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, Kayseri-TÜRK YE

Özet: Bu çalışmada, Nevşehir’de faaliyet gösteren veteriner klinik işletmelerinin teknik ve mali yapıları ortaya konularak, işletmecilik sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Aralık 2009 tarihinde toplam 26 adet özel veteriner klinik işletme sahibine genel bilgi, teknik ve mali yapıları ile ilgili soruların tespitine yönelik 30 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde, ele alınan örneklem büyüklüğü, populasyonun (26/36) %72.2’sini oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen verilerin istatistik analizleri SPSS 13.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Nevşehir’de veteriner kliniklerin sayısının son yıllarda önemli oranda arttığı ve %46.2’sinin 2005 yılından sonra açıldığı belirlenmiştir. İncelenen veteriner hekimler ortalama olarak 3326 TL/ay net kar elde ederken, en yüksek net karı 7666 TL/ay ile Ürgüp ilçesinde faaliyet gösteren, en düşük net karı ise 2250 TL/ay ile Hacıbektaş ilçesinde faaliyet gösteren klinisyenlerin elde ettiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Veteriner hekimlerin mezuniyet sonrası mesleki eğitim (kurs-seminer vs.) almalarının aylık net karlarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır ($p<0.05$). Ancak veteriner hekimlerin gerek kurulu, gerekse işletme döneminde önemli sorunlarının olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, veteriner hekimlerin farklı ücret tarifesi uygulamalarından vazgeçmelerinin sağlanması ve mezuniyet sonrası mesleki eğitim (kurs, seminer vs) almaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşletme, kar, maliyet, Nevşehir, veteriner hekim

Investigation of Technical and Financial Structure and Management Problems of Veterinary Clinic Enterprises in Nevşehir Province

Summary: The aim of this study was to exhibit the technical and financial structure of veterinary clinic enterprises in Nevşehir province, determine management problems and suggest some solutions to the problems faced. For this aim, the proprietors of 26 veterinary clinic enterprises were given a questionnaire in 2009 consisting of 30 questions designed to collect data on their general knowledge, technical and financial structure and the problems they are faced with. In the period in which the study was done, the sample size constituted (26/36) 72.2% of the population. The data obtained from the study were statistically analyzed with SPSS 13.0 package program. According to results of the study, the number of veterinary clinics was increased last years and 46.2% of them were opened after the year of 2005. Average net profit of veterinary medicines was determined as 3326 TL/month, the highest net profit was determined as 7666 TL/month in Ürgüp district, while the least was 2250 TL/month in Hacıbektaş district ($p<0.05$). It was also determined that, additional professional education (course-seminar etc.) after graduation was increased the net profit of veterinarians ($p<0.05$). However, it was understood that, veterinary clinicians has some problems both in location and business period. As a result, different pricing of veterinary services should be prevented and extra professional education after graduation could be suggested to veterinary clinicians.

Key Words: Cost, enterprise, Nevşehir, profit, veterinary medicine

Giriş

Türkiye’de farklı üniversitelerde eğitim-öğretim veren 17 adet ve kurulu izni çıkan 4 adet (Sivas, Marmara, Balıkesir ve Çorum) olmak üzere toplam 21 adet veteriner fakültesi bulunurken, bu fakülte- lere her yıl yeni öğrenciler alınmakta ve 5 yıllık lisans eğitimi başarıyla bitirenler “veteriner hekim” ünvanı ile mezun olarak hayatına atılmaktadır. Ancak Türkiye’de kamu kurumlarında istihdam alanlarının sınırlı olması, veteriner hekimleri de bu alanlarda (özel sektör) bulmaya zorla-

maktadır. Veteriner hekimlerin hizmet verdiği istihdam alanlarından birisi de klinik işletmeciliğidir. Veteriner klinik işletmeciliği; tek başına veteriner hekim olmanın veya işletme kurmanın yeterli olmadığı, her ikisinin bir arada olduğu (hekimlik+ işletmecilik) zorlu ve yeterli finansman kaynağı gerektiren bir çalışmadır.

Türkiye’de son yıllarda artan veteriner fakültesi sayısına bağlı olarak, veteriner kliniklerinin sayısı da hızla artmaktadır. Artan veteriner hekim ve klinik sayısına karşılık, gerek Türkiye genelinde, gerekse Nevşehir’de özellikle büyükbaş hayvan sayısında azalmalar görülmektedir. Bu durum mevcut işletmelerin ve yeni açılacak olan kliniklerin gelirinin de azalmasına yönelik potansiyel bir risk oluşturmaktadır.

Geliş Tarihi/Submission Date : 20.09.2010
Kabul Tarihi/Accepted Date : 29.11.2010

* Bu çalışmada, aynı başlıklı Yüksek Lisans Tezi’nden özetlenmiştir.

Yapılan literatür taramalarında, be eri hekimlik alanında klinik ve hastane i letmecili ini kapsayan ara tırmalara rastlanırken (4, 12, 13), son yıllarda veteriner hekimli i alanında klinik i letmelerinin yapısı ve sorunlarını inceleyen çalı malar da tespit edilmi tir (3, 6, 9, 10, 14).

Bu çalı mada da, Nev ehir l'inde büyükba hayvancılık üzerine yo unla mı veteriner klinik i letmelerinin teknik ve mali yapıları ortaya konularak, i letmecilik sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmı tir.

Materyal ve Metot

Ara tırmanın materyalini, Nev ehir li Veteriner Hekimler Odası'na kayıtlı 26 özel veteriner klinik i letmesi olu turmu tur. Klinisyen veteriner hekimlere Aralık 2009 tarihi itibariyle genel bilgi, teknik ve mali yapıları ile kar ıla tıkları sorunları içeren toplam 30 sorudan olu an bir anket uygulanmı tir. Ara tırmanın yapıldı ı dönemde faaliyet gösteren 36 klinik i letmesinin tamamına yapılacak olan çalı ma ve anket formundaki sorular hakkında bilgiler verilmi tir. Veteriner hekimler tarafından doldurulan anketlerin de erlendirilmesinde, 10 klinisyene (%27.8) ait anket eksik (yetersiz) bilgi içerd i için sonuçların güvenilirli i açısından ara - tırma kapsamına alınmamı tir. Dolayısıyla, ara tırmanın yapıldı ı dönemde (Aralık 2009), ele alınan örneklem büyüklü ü populasyonun (26/36) % 72.2'sini olu turmu tur.

Anket verilerinin istatistik de erlendirilmesi "SPSS 13.0 for Windows" paket programı kullanılarak yapılmı tir. Gruplar arasındaki farkın önem kontrolü tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmi tir. Önemlilik tespit edilen gruplarda farkın hangi gruptan kaynaklandı ını belirlemek için "Duncan's Multiple Range Testi" uygulanmı tir (8). De erler ortalama ve ortalamaların standart hatası ($X \pm Sx$) ekinde verilmi tir.

Bulgular

Nev ehir ilinde faaliyet gösteren ve ara tırmaya dahil edilen klinik i letmelerinin sayısı ve da ılımları Tablo 1'de verilmi tir (1).

Toplam 36 klinik i letmesinin 26 tanesi (%72.2) ara tırmaya dahil edilmi tir. Ide en fazla klinik i letmesi Derinkuyu ilçesinde (7 adet), en az klinik ise Kozaklı (2 adet) ve Acıgöl (1 adet) ilçelerinde bulunmaktadır (Tablo 1).

Ara tırmada incelenen klinisyenlerin de i ik özelliklere göre ortalama net kar miktarları Tablo 2'de verilmi tir.

Tablo 2'ye göre, sırasıyla Hacıbekta (2250 TL/ay) ve Avanos (2333 TL/ay) aylık ortalama en dü ük net kar sa lanan ilçeler olarak öne çıkarırken, en yüksek ortalama net kar 7666 TL/ay ile Ürgüp'te çalı an veteriner kliniklerinde tespit edilmi ve Ürgüp ilçesinde çalı an veteriner kliniklerinde aylık ortalama net kar di er ilçelerden istatistiksel olarak farklı bulunmu tur ($p < 0.001$). Nev ehir'de açılan veteriner kliniklerin $\frac{3}{4}$ 'ü 2000 yılı ve sonrasında, %46.2'si de 2005 yılı ve sonrasında kurulmu tur. 1990'lı yıllarda ise 8 ilçesi bulunan ilde yalnızca 6 klini in oldu u tespit edilmi tir. ncelenen kliniklerin en eski olanı 1991 yılında en yenisi de 2007 yılında kurulmu tur. Aylık ortalama elde edilen net kar yönünden klinik açılı yılının istatistiksel olarak önemli olmadı ı belirlenmi tir ($p > 0.05$).

Ara tırmada klinik i leten veteriner hekimlerin ortalama ya ı 31.7 olarak tespit edilmi tir. Ya grubuna göre elde edilen aylık ortalama net kar miktarları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark saptanmamı tir ($p > 0.05$) (Tablo 2).

Ide en fazla Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi mezunlarının (%34.6) klinik i letti i görülmü tür. istatistiksel olarak önemli olmamakla birlikte ($p > 0.05$), mezun olunan üniversiteye göre aylık ortalama en yüksek net karı sırasıyla, Fırat, Yüzüncü Yıl ve Selçuk Üniversitesi mezunları elde ederken, en dü ük net karı sırasıyla stanbul, Ankara ve Erciyes Üniversitesi mezunlarının elde etti i saptanmı tir (Tablo 2).

Veteriner hekimlerin genel olarak deneyim sürelerinin çok fazla olmadı ı ve %80.8'inin deneyim süresinin 10 yılın altında oldu u tespit edilmi tir. Ara tırmada ortalama deneyim süresi 6.7 yıl olarak hesaplanmı tir. Deneyim süresi gruplarına göre aylık ortalama net kar miktarları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark tespit edilmemi tir ($p > 0.05$). Veteriner klinisyenlerin %53.8'i mezuniyet sonrası ilave herhangi bir e itim almadı ını beyan ederken, geri kalanlar farklı ekollerde kendilerini geli tirdiklerini bildirmi tir. Mezuniyet sonrası kurs/seminere katılanların, e itim almayan ve yüksek lisans/doktora yapanlara göre daha yüksek net kar elde etti i belirlenmi tir ($p < 0.05$). Mezuniyet sonrası yüksek lisans/doktora yapanların herhangi bir e itim almayanlardan daha dü ük kar elde etmesi dikkat çekici bulunmu tur (Tablo 2).

Klinik i leten veteriner hekimlerin %53.9'i klinisyenli i bırakmayı dü ündü ünü veya kararsız olduklarını bildirmi tir. istatistiksel olarak önemli olmamakla birlikte, klinisyenli i bırakmayı dü ünenlerin aylık ortalama net karı, kararsız veya i bırakma dü üncesi olmayanlara göre daha dü ük bulunmu tur ($p > 0.05$).

Tablo 1. Nevşehir'de ilçelere göre veteriner klinik sayıları ve örneklem oranı

İlçe Adı	İlçelere Göre ve		Ara tırmaya Dahil	
	Toplam	İletme Sayıları	Edilen	İletme Sayısı
Acıgöl		1	-	0.0
Avanos		6	3	50.0
Derinkuyu		7	7	100.0
Gülşehir		5	5	100.0
Hacıbektaş		4	4	100.0
Kozaklı		2	-	0.0
Merkez		6	4	66.6
Ürgüp		5	3	60.0
Toplam		36	26	72.2

ncelenen veteriner hekimlerin kurulu yeri seçiminde dikkate etti i faktörler önem sırasına göre Tablo 3'te verilmi tir.

Kurulu yeri seçiminde %61.6 ile ilk sırada bölgeyi tanıma (ikamet edilen yer), %50 ile 2. sırada klinik sayısının azlığı ve %42.4 ile son sırada hayvan popülasyonunun fazlalığının etkili olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Ara tırmaya katılan veteriner hekimler, kurulu döneminde yardımcı personel temini ve bürokratik işlemler yönünden herhangi bir sorun yaşamadıklarını beyan ederken, %76.9'u kredi temini ve sermaye yetersizliğinin önemli sorun olduğunu bildirmiştir. Ayrıca işletmelerin kurulu finansmanının %72.7 oranında öz sermaye ile ve %27.3 oranında da kredi temin edilerek sağlandığı tespit edilmiştir.

ncelenen kliniklerde maliyet oluşturan masraf unsurlarının miktar ve oranlarına ilişkin detaylar Tablo 4'te verilmiştir.

Kliniklerde maliyet oluşturan masraf unsurları incelendiğinde, en yüksek giderin %42.9 ile ağırlık, serum ve ilaç için yapıldığı anlaşılmıştır. Bunu sırasıyla ulaşıma giderleri (%22.6), kredi harcamaları (%6.8), yardımcı işletmeye yapılan ödemeler (%6.7), kira gideri (%5.3), vergi ve muhasebe harcamaları (%4.2), alet-ekipman harcamaları (%3.1), haberleşme ücretleri (%2.4), elektrik-su ödemeleri (%2.3), ısınma harcamaları (%2.2) ve bürokrasiye harcamaları (%1.5) izlemiştir. ncelenen veteriner kliniklerinde aylık ortalama maliyet 4291.9 TL olarak tespit edilmiştir (Tablo 4). Ayrıca, yapılan incelemede veteriner hekimlerden 24 tanesinin (%92.3) kirada olduğu, 18 tanesinin

(%69.2) işletmede yardımcı personel çalıştırdığı ve 8 tanesinin (%30.8) de kredi borcu olduğu tespit edilmiştir.

ncelenen kliniklerin gelir kalemleri, aylık ortalama gelirleri ve net karlarına ilişkin detaylar Tablo 5'te sunulmuştur.

Klinisyenlerin toplam geliri içerisinde en yüksek payı %41.9 ile suni tohumlama hizmetleri oluştururken, en düşük payı ise %8.5 ile operasyon gelirleri almıştır (Tablo 5). Toplam gelirden (7618.8 TL/ay), toplam maliyetlerin (4291.9 TL/ay) çıkarılmasıyla bulunan aylık ortalama net kar miktarı ise 3326.9 TL/ay olarak hesaplanmıştır.

Diğer taraftan, veteriner hekimlerin %96.2'si yapılan hizmetin karlılığını para olarak alamadıklarını, talep edilen ücretin ortalama %53.5 oranında tahsil edilebildiğini beyan etmişlerdir. Bunun nedenleri olarak da önem sırasına göre, hayvan sahiplerinin düşük gelirli olmasını, talep edilen ücretin hayvan sahipleri tarafından yüksek bulunup pazarlık yapılmasını ve klinikler arası yaşanan rekabeti göstermişlerdir.

Veteriner hekimlerin klinik açmak için yaptıkları yatırımın geri dönüş süresi 1.9 ile 2.6 yıl arasında değişmiştir. Kliniklerin ortalama kurulu maliyeti 22.308 TL, yapılan yatırımın ortalama geri dönüş süresi de 2.2 yıl olarak tespit edilmiştir.

Veteriner hekimler hasta sahiplerinden alacakları ücreti büyük oranda (%84.6) maliyetlerine göre kendileri belirlediklerini beyan etmiştir. Veteriner hekimler odasının belirlediği ücret tarifelerini uygulayan hekimlerin oranı %11.5'tir.

Tablo 2. İncelenen farklı özelliklere göre klinisyenlerin ortalama net kar miktarları

Özellikler	İşletme Sayısı (n)	Oran (%)	(X±Sx) (TL/ay)	Önem Düzeyi
İlçe Adı				
• Avanos	3	11.5	2333.3±166.6 ^b	***
• Derinkuyu	7	26.9	3285.7±510.1 ^b	
• Gülşehir	5	19.3	2700.0±200.0 ^b	
• Hacıbekaş	4	15.4	2250.0±750.0 ^b	
• Merkez	4	15.4	2750.0±478.7 ^b	
• Ürgüp	3	11.5	7666.6±166.6 ^a	
Kuruluş yılı				
• 1990-1994 arası	3	11.5	2666.7±881.9	-
• 1995-1999 arası	3	11.5	4833.3±1364.2	
• 2000-2004 arası	8	30.8	2562.5±147.5	
• 2005 ve sonrası	12	46.2	3625.0±663.2	
Yaş				
• 21-30	13	50.0	3153.8±491.5	-
• 31-40	10	38.5	3750.0±692.2	
• 41 ve üzeri	3	11.5	2666.6±881.9	
Mezun Olunan Üniversite				
• Ankara	4	15.4	2750.0±250.0	-
• Erciyes	9	34.6	3055.5±452.1	
• Fırat	3	11.6	4666.6±1481.3	
• İstanbul	2	7.7	2500.0±1500.0	
• Selçuk	5	19.2	3400.0±1041.6	
• Y. Yıl	3	11.5	4000.0±3464.1	
Deneyim				
• 1-5 yıl	13	50.0	3076.9±499.5	-
• 6-10 yıl	8	30.8	3500.0±674.8	
• 11-üzeri	5	19.2	3700.0±1067.7	
Mesleki Eğitim				
• Mesleki eğitim almayanlar	14	53.8	2964.2±397.3 ^b	*
• Kurs/seminere katılanlar	6	23.1	5000.0±1040.8 ^a	
• Yüksek lisans/ doktora yapanlar	6	23.1	2500.0±408.2 ^b	
Klinisyenliği Bırakma Düşüncesi				
• Var	8	30.8	2125.0±279.5	-
• Yok	12	46.1	3833.3±616.4	
• Kararsız	6	23.1	3916.6±768.2	

a,b : Aynı sütunda farklı harf taşıyan değerler arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir.

- : önemsiz; *: p<0.05; ***: p<0.001

Tablo 3. Kurulu yeri seçiminde dikkate alınan faktörler

Önem Sırası*	Bölgedeki hayvan popülasyonu		Bölgedeki klinik sayısı azlığı		Bölgeyi tanıma (ikamet edilen yer)		Bölgede gelir düzeyinin yüksekliği		Tavsiye üzerine	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
1	5	19.3	3	11.5	16	61.6	1	3.8	1	3.8
2	8	30.8	13	50.0	1	3.8	1	3.8	2	7.6
3	11	42.4	3	7.6	7	11.5	7	26.9	3	7.6

*: 1= en önemli, 2= önemli, 3= daha az önemli

Tablo 4. Kliniklerde aylık ortalama maliyet kalemleri ile miktar ve oranları

Maliyet kalemi	Ortalama Miktarı (TL/ay) (n=26)	Oran (%)
A ı, serum, ilaç*	1840.4	42.9
Ula ım	969.2	22.6
Kredi	292.3	6.8
Yardımcı i gücü	289.6	6.7
Kira	227.3	5.3
Vergi-muhasebe	180.4	4.2
Alet-ekipman	131.0	3.1
Haberle me	104.2	2.4
Elektrik-su	101.0	2.3
Isınma	97.1	2.2
Büro-kırtasiye	59.4	1.5
Genel Ortalama	4291.9	100.0

* Sarf malzemesi, tohum ve sıvı azot dahildir.

Tablo 5. Kliniklerin gelir kalemleri, aylık ortalama gelirleri ve net karları

Gelir kalemi	Ortalama Gelir Miktarı (TL/ay)	Oran (%)
Suni tohumlama	3192.3	41.9
A ı-Serum, ilaç	2125.6	27.9
Muayene-tedavi	1653.2	21.7
Operasyon	647.7	8.5
Toplam Gelir	7618.8	100.0
Net Kar	3326.9	

Veteriner kliniklerine gelen hayvanların % 84.4'ünün sı ır, %7'sinin koyun-keçi, %5.6'sının kedi-köpek, geri kalan %3'ünün ise tek tırnaklı ve kanatlı hayvanlardan oluştu u belirlenmiştir.

Tartı ma ve Sonuç

Türkiye'de son yıllarda artan veteriner fakültelerinin sayısına ve kamuda istihdam olanaklarının yetersizliğine ba lı olarak serbest olarak çalı an veteriner hekim sayısında da belirgin bir artış oldu u bilinmektedir (3). Türkiye geneline paralel olarak Nevşehir ilinde de son yıllarda (%46.2'si 2005 yılı sonrası) çok sayıda veteriner klinik i letmesi açılmıştır. Buna kar ılıklı, 1990-2009 arası dönemde Nevşehir'de sı ır sayısı %22, koyun sayısı %67, keçi ve at sayısı da %60 oranında azalmıştır (2). Veteriner klinik sayısının ço almasına kar ılıklı, hayvan sayılarının önemli oranlarda azalmasıyla birlikte bu i letmelerde ya anan sorunlar da kendini göstermeye başlamıştır.

Ara tırmaya katılan veteriner hekimlerin tamamı erkektir ve büyükbaş (sı ır, koyun, keçi) klinisyenli i yapmaktadır. Bu durum, bölgede hayvan popülasyonunun yüksek oranda büyükbaş hayvanlardan oluşması ve bayan veteriner hekimlerin bu tip klinisyenli i öncelikli olarak dü ünmemesi ile açıklanabilir. Daha önce yapılan çalı malarda, pet klinisyenli inde çalı an bayan veteriner hekim sayısının % 28-%36 arasında (3, 5), büyükbaş hekimli inde ise %3-%5 olarak bildirilmiştir (9, 14), ara tırma bulgularını desteklemektedir.

İlçeler itibarıyla yapılan de erlendirmede, aylık ortalama en yüksek net karı (7666.6 TL/ay) Ürgüp'te bulunan klinisyenlerin elde ettiği ve bunu 3285.7 TL/ay ile Derinkuyu ilçesinin izledi i tespit edilmiştir. Bunun nedenleri olarak; bu ilçelerdeki veteriner kliniklerinin kurulu yıllarının daha eski olması ve dolayısıyla daha tecrübeli olmaları, çevre ilçelere de hizmet verilmesi ve özellikle Ürgüp'ün turizm döneminde kedi-köpek gibi pet hayvan varlığının artması gösterilebilir.

Klinisyen veteriner hekimlerin ya ve deneyimleri incelendi inde, genelde orta ya grubunda (21-40 ya) yer aldıkları ve yarısının 1-5 yıl arasında deneyime sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit Özen ve ark. (9) ve Aral ve ark. (3)'nün sonuçları ile oldukça paralellik göstermektedir. Bu sonuç, Nevşehir'de klinisyenli in geçmi inin çok eski olmadığını ve henüz gelişme sürecinde olduğunu göstermektedir.

İde faaliyet gösteren klinik sahiplerinin 1/3'ünün Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden me-

zun olması, Erciyes Üniversite'sinin Nevşehir'e yakın olması ve Nevşehirli olan öğrencilerin eğitiminde Erciyes Üniversitesi'ni tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Mezun olunan üniversitenin aylık sa lanan net kar üzerinde önemli bir etkisi tespit edilemezken ($p>0.05$), Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerin fakültelerinden mezun olan öğrencilerin aylık net karının biraz daha düşük olması, bu fakültelerin kliniklerine eğitim döneminde daha çok pet hayvanı (kedi-köpek vs) gelmesi, eğitim hayatında ise a ılıklı olarak büyük hayvan üzerinde çalı lmasının olumsuz bir yansıması olarak de erlendirilebilir.

İncelenen veteriner kliniklerin kurulu yeri seçiminde en etkili faktörün bölgeyi tanıma yani ikamet edilen yer olduğu belirlenmiştir. Ancak, a ılıklı olarak pet hayvanlarına yönelik klinisyenli in yapıldığı Ankara ve İstanbul illerinde yürütülen çalı malarda kurulu yeri seçiminde, öncelikli olarak bölgedeki hayvan popülasyonu, hayvan sahiplerinin gelir düzeyi ve klinik sayısının azlığı gibi faktörlerin etkili olduğu bildirilmiştir (3, 6). Bu anlamda, büyükbaş kliniklerinin kurulu yeri seçiminde etkili olan faktörler, pet klinisyenli i üzerine yürütülen çalı malardan farklı bulunmuştur.

Ara tırma sonuçlarına göre, aylık ortalama olarak elde edilen net kar düzeyi, Aral ve ark. (3)'a yakın, Özen ve ark. (9)'dan yüksek bulunmuştur. Özen ve ark. (9)'nün çalı lmasının 5 yıl önce yapılmış olması, bu farklılığın nedeni olarak dü ünülmüştür.

Yapılan çalı mada, klinisyenlerin veteriner hekimlik ve itiminden sonra yüksek lisans veya doktora eğitimi alma oranı, Aral ve ark. (3) ile uyumlu bulunurken, mesleki eğitim kapsamında düzenlenen kurs ve seminerlere katılan hekimlerin oranı aynı literatürden düşük, ilave herhangi bir eğitim almayan hekimlerin oranı ise daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, pet hayvancılığı üzerine çalı an veteriner hekimlerin eğitim konusunda daha ilgili ve istekli olduğu e klinde yorumlanabilir. Ayrıca, pet kliniklerinin ço unlukla büyük şehirlerde ya da şehir merkezlerinde bulunması, bu alanda hizmet veren veteriner hekimlerin lisans üstü düzeyde eğitim almalarına neden olan faktörlerden biri olarak de erlendirilmiştir. Özellikle mesleki eğitim kapsamında düzenlenen kurs ve seminerlere katılan hekimlerin daha yüksek net kar elde etmesi, bu konuda eğitim almayan hekimleri de teşvik etmektedir. Kanada'da yapılan bir çalı mada, veteriner kliniklerinde yıllık brüt gelirin ortalama %1-2'sinin mesleki eğitim amacıyla kullanıldığı ifade edilmiştir (7). Ayrıca, ara tırmada, yüksek lisans/doktora yapanların daha az kar elde etmesi sorgulanması gereken durum olarak de erlendirilmiştir.

Ara tırmada, daha önceki çalı malarda da (3) kurulu a masında ya anan sorunların ba nda bildirilen kredi ve sermaye yetersizli i sorunu ilk sırada yer almı tır.

Veteriner klinik i letmelerinin kurulu döneminde, yatırımın geri dönü süresi de dikkate alınarak en azından 2 yıl geri ödemesiz ve dü ük faizli kredi temin edilmesi, yeni mezun veteriner hekimlerin klinik açmasına yardımcı olacak ve te vik edecektir. Bu sayede hem kamuda sınırlı olan veteriner hekim istihdamına katkı sa lanmı olacak, hem de açılacak olan kliniklerde çalı acak olan yardımcı personele de istihdam ortamı yaratılmı olacaktır.

letme sahiplerinin kurulu a masında toplam yatırım finansmanının %72.7'sini öz sermaye ile kar ilaması, geri kalan %27.3'ünün ise borç ve kredi ile yapılması sonucu, Aral ve ark. (3) ile paralellik göstermektedir. Kaygısız ve Akda (6)'ın yaptığı çalı mada öz sermaye kullanım oranı (%92.7) ara tırmadan daha yüksek bulunmu tur. Ayrıca, 22.308 TL olan ortalama kurulu maliyeti, Aral ve ark. (3)'dan dü ük, yatırımın geri dönü süresi ise aynı literatürden yüksek bulunmu tur. Bu durum, pet hekimli inde daha fazla yatırım sermayesine ihtiyaç oldu unu ancak i letme döneminde yatırımın daha kısa sürede geri döndü ünü göstermektedir.

Klinik i letmelerinde veteriner hekimlerin % 84.6'sının verilen hizmetlerin ücretine kendilerinin karar vermeleri, klinikler arasında haksız rekabete yol açacak bir yakla m olarak de erlendirilmi tir. Bu haksız rekabetin önlenmesi için veteriner hekimler odasının belirledi i ücret tarifesine uyulması konusunda denetim ve kontrollere ihtiyaç oldu u anlaşılmaktadır.

Veteriner hekimlerin %30.8'inin klinisyenli i bırakmayı dü ündü ü ve %23.1'inin kararsız oldu u dikkate alınır, incelenen veteriner hekimlerin yarısından fazlasının i inden memnun olma ı anlaşılmaktadır.

Ara tırmada toplam giderlerin %5.6'sını olu turan kira gideri, Salzsieder (11)'e yakın, Aral ve ark. (3)'dan dü ük bulunmu tur. Kira giderinin Aral ve ark. (3)'dan dü ük bulunması, Nev ehir ve ilçelerinde kiralara Aral ve ark. (3)'nın çalı tı ı bölge olan Ankara'dan daha dü ük olmasından kaynaklanmaktadır.

Klinisyenlerin %41.9'luk oranla en yüksek geliri suni tohumlama hizmetlerinden sa ladı ı tespit edilmi tir. Bu durum, suni tohumlama hizmetinin klinisyen veteriner hekimlerin gelirini artıran önemli bir uygulama oldu unu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Nev ehir ilinde faaliyet gösteren veteriner klinik i letmelerinin gerek kurulu a masında gerekse i letme döneminde bir takım sorunlarla kar ıla tıkları anlaşılmı tır. Ya anan sorunlar arasında, hayvan sahiplerinin dü ük gelirli olması nedeniyle verilen hizmetin kar ılı nın alınamaması, klinikler arasında ya anan haksız rekabet ve etik ihlallerinin ön plana çıktı ı görülmü tür. Çözüm önerisi olarak, veteriner hekimlerin farklı fiyat uygulamalarından vazgeçmelerinin sa lanması ve mezuniyet sonrası mesleki e itim (kurs, seminer vs) almaları önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Anonim, 2010a. Nev ehir li Veteriner Hekimler Odası Üye Kayıtları.
2. Anonim, 2010b. Türkiye statistik Kurumu. Hayvancılık statistikleri. Ankara.
Eri im: [http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul], Eri im tarihi: 14. 03. 2010.
3. Aral Y, Cevger Y, Demir P, Aydın E, 2010. Ankara ili evcil hayvan veteriner kliniklerinin yönetsel ve ekonomik açıdan de erlendirmesi. *Kafkas Üniv Vet Fak Derg*, 16: 503-508.
4. Gecikligün M. 1997. Hastanelerde Maliyet Hesapları ve Maliyet Analizleri. Doktora Tezi. stanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, stanbul.
5. Heath TJ, Niethe GH, 2001. Effect of gender on ownership and income in veterinary practice. *Aust Vet J*, 79: 546-548.
6. Kaygısız FH, Akda F, 2004. stanbul ilindeki veteriner klinik i letmelerinin teknik ve mali yapıları ile i letmecilik sorunları üzerine bir ara tırma. *stanbul Üniv Vet Fak Derg*, 30: 63-78.
7. Matthew B, 1995. Ten key principles of veterinary management. *Can Vet J*, 36: 51-54.
8. Özdamar K, 2001. *SPSS ile Biyoistatistik*. 5. Baskı, Kaan Kitabevi, Eski ehir. Ss. 341-366.
9. Özen A, Özen R, Yüksel E, Ya ar A, Yerlikaya H, 2005. Veteriner hekimli i kliniklerinin ticari performansı üzerine etkili bazı faktörler: I. Bilgi edinme e ilimi ve deontolojik tutum. *F Ü Sa lık Bil Dergisi*, 19: 115-121.

10. Özen A, Özen R, Yüksel E, Yağar A, Yerlikaya H, 2005. Veteriner hekimliği kliniklerinin ticari performansı üzerine etkili bazı faktörler II. İlaç satışı. *F Ü Sağlık Bil Dergisi*, 19: 123-131.
11. Salzsieder KR, 2006. Buying and leasing real estate for veterinary hospitals. *Vet Clin Small Anim*, 36: 373-384.
12. Tokat M, Kısaer H, 1991. *Hastanelerde Maliyet, Etkinlik ve Performans Analizi*. MPM Yayınları: 455, Ankara.
13. Tulacı , 1993. Küçük ve Orta Büyüklükteki Hastane İşletmelerinin Kurulu Sorunları ve İstanbul İndeki Özel Hastaneler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
14. Yüksek N, Altun N, Özkan C, Küçük M, 2008. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çalışmakta olan serbest veteriner hekimlerin mesleki değerlendirilmesi: Bir anket çalışması. *YYÜ Vet Fak Derg*, 2: 57-59.

Yazın Adresi:

Yrd. Doç. Dr. Savaş SARIÖZKAN
Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği
Anabilim Dalı
Mevlana Mah. Barış Manço Cad.
38090 Kayseri-Türkiye.
Tel: 0352 3380006/138
Fax: 0352 3372740
E-mail: ssariozkan@erciyes.edu.tr